

УЧАСТИЕ НА ЖЕНИТЕ В ПОЛИТИКАТА

Iceland
Liechtenstein
Norway

Active
citizens fund

МОМЕНТНА КАРТИНА НА
УЧАСТИЕТО НА ЖЕНИТЕ В
ПОЛИТИКАТА В БЪЛГАРИЯ

ДОКЛАД

ФОНДАЦИЯ
ЕКАТЕРИНА
КАРАВЕЛОВА

МОМЕНТНА КАРТИНА НА УЧАСТИЕТО НА ЖЕНИТЕ В ПОЛИТИКАТА В БЪЛГАРИЯ И ПО СВЕТА

72 – това би трябвало да е броят жени в българския парламент, ако страната беше възприела минимума от 30%, препоръчан от Икономическия и социален съвет на ООН като цел за отдавна отминалата 1995¹. Целите, които си поставя Пекинската конференция през 1995 за 2000 са доста по-амбициозни и стигат до 50% жени на лидерски позиции и позиции, свързани с вземане на решения.

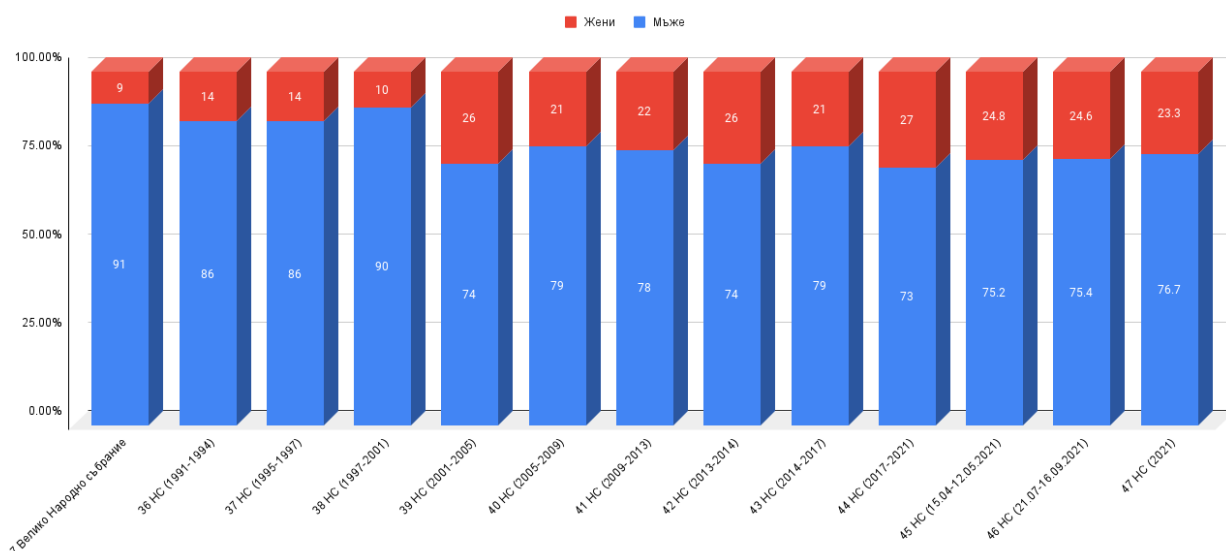
Резултатите от третите парламентарни избори в България за 2021 година обаче показват, че жените в новия парламент ще бъдат 56 или едва 23.33% от общия му състав.

Тревожен е последователният спад, който наблюдаваме при участието на жените в последните три парламента. Това е още един ясен сигнал

за устойчивите патриархални нагласи в българските общество и политика.

Проблемът започва още от ниския дял на жените на избираеми места в листите – през април те бяха 30% от общия брой кандидати², през юли 29%³, а през ноември отново 30%⁴. Ситуацията с изборите за президент също показва, че политическите сили и инициативните комитети не считат жените за достойни водещи кандидати, а подходящи само за украса⁵ в ролята си на кандидати за вицепрезидент. От общо 23 кандидатски двойки за президентските избори, 13 бяха съставени от кандидат за президент мъж и кандидат за вицепрезидент жена⁶.

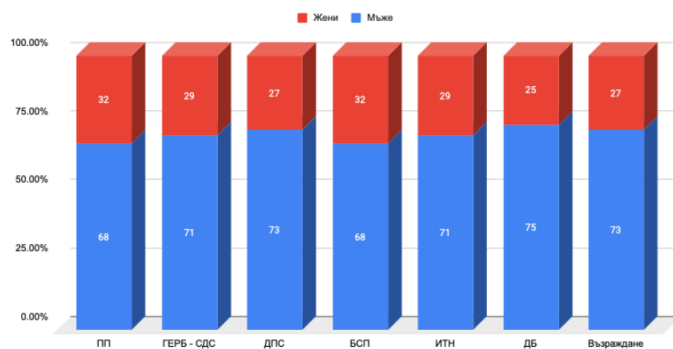
Процентно съотношение на жените и мъжете в българския парламент 1990 - 2021 г.

По-детайлен поглед върху изборителните листи на политическите партии разкрива къде може би се крие проблемът с пониското участие на жените в българския парламент. Избираемите места в голяма част са отредени за мъже, което автоматично намалява възможността да се балансира представителството на жените и мъжете в парламента. В 16 МИР Пловдив (град), например, парламентарно представените партии и коалиции като ГЕРБ-СДС, БСП, ДБ, и новата коалиция ПП са избрали на първите 5 места в листите да бъдат представени само мъже. Подобно решение лесно може да бъде изтълкувано като послание, че във втория по големина град в България големите партии, съставляващи 70% от парламента, не намират дори една жена, която да е достойна да заеме едно от първите 5 места в листите им. Анализ на разпределението на жените

в кандидатските листи показва, че на предсрочните парламентарни избори през ноември 23% от всички листи са били оглавени от жени, като най-висок е този процент в 14 МИР Перник и 7 МИР Габрово, съответно 40% и 38%. Интересен е анализът на отделните партийни кандидатски листи. От парламентарно представените партии в предишното 46-то Народно събрание, най-голям брой жени кандидати в листите за изборите през ноември имаха от Изправи се БГ! Ние идваме! (44%), а най-нисък от Демократична България (25%)⁷.

Процентно съотношение на жените и мъжете в кандидатските листи на парламентарно представените в 47 НС партии на предсрочните парламентарни избори през ноември 2021 г.

КАКВА Е СИТУАЦИЯТА В ЕВРОПА?

В края на месец октомври Европейският институт за равенство между половете публикува Индекс за равенство между половете 2021, според който средният процент на жени в националните парламенти в Европейския съюз е 33%, а представителството на жените в местните и общински съвети е едва 30%. Данните за България по последния показател са с 3% под средноевропейските – 27%⁸. Общият резултат на страната е 59.9 при среден резултат за Европейския съюз 68.0.

В световен план към 1 септември 2021 има 26 жени, които са държавни глави или правителствени лидери в общо 24 държави. С това темпо на напредък, постигането на равнопоставеност между мъжете и жените на най-високите политически позиции ще отнеме 130 години⁹.

Световният индекс на неравнопоставеност между половете, който се публикува всяка година от Световния икономически форум

посочва неравенството в сферата на политическото овластяване като най-голямото от четирите категории неравенства, които измерва индексът (политическо, икономическо, образователно и здравно). Според изчисленията, ако се запази това бавно темпо на прогрес, реално равенство от гледна точка на политическо овластяване може да бъде постигнато след 145.5 години¹⁰.

Очевидно въпреки това, че жените съставляват половината от населението и избирателите (дори по данни на НСИ жените в България са 51.5% от населението¹¹), те продължават да не бъдат политически представени. Участието на жените в политиката и в процесите на вземане на решения наравно с мъжете не е самоцел, а съществен елемент от пълноценното функциониране на демокрацията. Жените представляват половината от населението и избирателите и следва да бъдат адекватно представени и техните проблеми адресирани.

ЗАЩО Е ВАЖНО ПОВЕЧЕ ЖЕНИ ДА УЧАСТВАТ В ПОЛИТИКАТА И В ПРОЦЕСИТЕ НА ВЗЕМАНЕ НА РЕШЕНИЯ?

Равнопоставеното участие на жените и женското лидерство са от съществено значение за постигане на Целите за устойчиво развитие 2030. Нарастват доказателствата, че женското лидерство в процесите на политическо вземане на решения ги подобрява¹² и носи социални ползи¹³.

Участието на жените в политиката и тяхното представителство на всички нива на вземане на решения има значение и за т. нар. символно овластяване.

Според теорията, групите, които имат властови позиции символизират какво е постижимо за представителите на едни групи спрямо други. Това се отразява на интереса и участието на гражданите в политическите процеси и вероятността те да се кандидатира за политическа длъжност.

Участието на жени в националните парламенти води до прогресивна трансформация на убежденията на жените като цяло относно способността на самите жени да управляват.

Изследване сред 62 000 души от 40 държави демонстрира позитивното въздействие на жените държавни глави и жените начело на правителства върху приемането на женското лидерство, интереса към политика и поведението на избирателите на местни и национални избори¹⁴.

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА В БЪЛГАРИЯ

Липса на разпознаване на проблема

Въпреки резултатите на България, които са под средноевропейските според Индекса за равенство между половете, публикуван от Европейския институт за равенство между половете, и я нареждат на 18-то място от 27 страни-членки на Европейския съюз, българските институции често изтъкват успехите, които страната е постигнала в областта на равнопоставеността. Такова впечатление оставя и одобреният в края на месец октомври 2021 Доклад за равнопоставеност между жените и мъжете за 2020 г., където се изтъква напредъкът с 9 позиции в Световния индекс на неравнопоставеност между половете, който се публикува всяка година от Световния икономически

форум. Удобно обаче се пропуска фактът, че в предходното издание на Индекса страната се е сринала с 31 места от 18-та (през 2018-та) на 49-та позиция¹⁵. Когато страната изостава спрямо другите европейски държави, институциите обръщат поглед към глобалните данни, за да покажат колко са успешни в насърчаването на равнопоставеността.

Освен че използват данните от различни изследвания тенденциозно, българските институции и политици последователно игнорират въпроса за политическото представителство на жените в страната. Проблемът с ниското представителство на жените на изборни длъжности в парламента и в общинските съвети изобщо не е адресиран в предишния Национален план за действие за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете за периода 2019-2020 и

съответно няма заложили мерки¹⁶. Този важен аспект от участието на жените в процесите на вземане на решения не намери място и в новия Национален план за действие 2021-2022 г., въпреки че в процеса по обществена консултация от страна на фондация „Екатерина Каравелова“ бяха отправени препоръки в тази насока¹⁷. Данните от трите предсрочни парламентарни избори тази година сочат, че има нужда от конкретни мерки за насърчаване на участието на жени като кандидати и конкретно на избираеми позиции. Докладът на Службата за демократични институции и права на човека на Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа (ОССЕ СДИПЧ) за проведените парламентарни избори през април 2021 посочва, че само 30% от общия брой кандидати са били жени и едва 23% от листите в различните избирателни райони са оглавени от жени. В допълнение партиите не са положили конкретни усилия за достигане до жените избиратели¹⁸. Ситуацията се повтаря и на изборите през юли и ноември 2021. През месец юли 29% от общия брой кандидати за народни представители са жени, а през ноември 30%. Докладът отправя и конкретна препоръка, а именно въвеждането на временни специални мерки, които да гарантират баланс по отношение на пол на избираеми позиции в кандидатските листи¹⁹.

Въпреки че според Закона за насърчаване на равнопоставеността

между жените и мъжете държавната политика в областта на равнопоставеността се основава на принципа на балансирано представителство на жените и мъжете във всички органи, вземащи решения²⁰, законодателството не предвижда никакви конкретни мерки за насърчаване на политическото участие на жените. Повечето политически партии също нямат вътрешни правила, които да насърчават участието на жените²¹. Липсата на политически интерес към темата за равнопоставеността и участието на жените си проличава и от програмите на партиите, където темата отсъства както на местните избори през 2019-та година²², така и на парламентарните избори през 2021.

Стереотипи и нагласи към политическото участие на жените

При липсата на конкретни законодателни мерки и политики за насърчаване на участието на жените, то е оставено да се развива както може в контекст на стереотипни нагласи относно ролите на мъжете и жените в обществото и политиката.

Наблюдателите от мисията на ОССЕ СДИПЧ посочват, че патриархалните нагласи продължават да оказват влияние върху политическото участие на жените²³. В доклада на организацията за изборите от април 2021 дори се посочва, че жените нямат интерес към политиката заради

суровата среда и това, че политическата култура е свързана с властта и от там с мъжете²⁴.

Анализ на партийните програми преди първите предсрочни парламентарни избори през април 2021, направен от социоложката Светла Енчева, показва продължаващото разглеждане на жените в България основно в ролята им на майки²⁵.

Интервюта с жени-кандидатки на местните избори през 2019, проведени за целите на анализ на изборите за Европейски парламент и изборите за местна власт в България през 2019, направен от Българската платформа на Европейско женско лоби, разкриват проблемите, свързани със стереотипи и сексизъм, които жените в политиката срещат. Интервюираните споделят, че идеите на жените не биват чути или се представят като резултат от колективен труд и не получават признание. Посочват се също проблеми, свързани с традиционните роли в семейството и непропорционално повечето време, което жените отделят за дома и семейството, което често пъти не им позволява активно да се включат в политическите процеси. Не на последно място жените в политиката често са жертва на различни форми на насилие²⁶.

Жените, които се кандидатира за изборни длъжности получават много по-малко отразяване в медиите, а когато има такова, често пъти е фокусирано върху външния им вид и

семеиния им статус, вместо върху професионалния им опит и политиките, които предлагат²⁷.

Патриархалните разбирания за ролята на жената в българското общество много ясно проличават и в данните на Евробарометър от 2017. 81% от българите са съгласни с твърдението „Най-важната роля на жената е да се грижи за дома и семейството“. Това е най-високият процент за целия Европейски съюз и почти двойно над средното за Съюза ниво от 44% съгласни с твърдението. От гледна точка на политическото участие на жените 24% от българите са съгласни с твърдението „Жените не разполагат с необходимите качества и умения да заемат отговорни позиции в политиката“, което е над средното ниво на съгласие от 17% за Европейския съюз.

Интересен факт е, че когато твърдение в същия смисъл за това дали има разлика в пригодността на жените и мъжете да се занимават с политика се формулира по различен начин, процентът на съгласните се увеличава почти двойно. Според анализ на Отворено общество от 2021 г. 40% от българските граждани са съгласни с твърдението „Мъжете са по-подходящи за политическа кариера от жените“²⁸.

ПРЕПОРЪКИ

Фондация „Екатерина Каравелова“ работи последователно за утвърждаване на ролята на жените в българското общество и повишаване на тяхното участие на всички нива на вземане на решения. В този смисъл са и нашите препоръки във връзка със законодателството и политиките по отношение на равнопоставеността, които сме изразявали и в процеса на различни обществени консултации:

Провеждане на национално изследване на нагласите и бариерите пред жените за участие в политиката.

Събиране и представяне на данни по пол относно кандидатите на всички видове избори и за всички

институции на национално и местно ниво, които да бъдат обществено достъпни на интернет страниците на съответните институции.

Приемане на временни специални мерки, които да насърчат участието на жените и да увеличат тяхния брой на изборни длъжности в

съответствие с препоръките, изразени в Заключителните наблюдения в 8-я Периодичен доклад за България на Комитета на ООН за премахване на всички форми на дискриминация срещу жените.²⁹

Активно включване на представители на гражданския сектор с опит в сферата на овластяване на жени и насърчаване на равнопоставеността в организирането и провеждането на събития за повишаване на капацитета на местните власти относно утвърдени национални и европейски механизми за насърчаване на равнопоставеността.

Анализ на учебното съдържание за всички класове и гарантиране на премахването на стереотипите по пол (както и по признаци като етнос, религия, увреждане и други) и дискриминиращи език и съдържание.

Целенасочено включване в учебното съдържание на примери за постиженията на жените в обществения, политическия, икономическия, научния и културния живот.

Включване на образование за равнопоставеност и повишаване на чувствителността спрямо дискриминацията в задължителната подготовка на педагогическите специалисти и професионалистите в областта на медиите и комуникациите.

Специални препоръки към политическите партии:

Въвеждане на временни специални мерки, които да гарантират баланс по отношение на пол на избираеми позиции в кандидатските листи.

Одит на вътрешните политики по отношение на равнопоставеност на половете с цел идентификация на нивото на

равнопоставеност в структурите на политическите партии, на процесите и процедурите по взимане на решения и подготовка на партийни листи. Политическите партии биха могли да използват специално разработената за целта методология на СДИПЧ към ОССЕ, която може да бъде намерена тук: <http://genderaudit.osce.org>

Фондация „Екатерина Каравелова“, която е със седалище в гр. Пловдив, вече над 5 години целенасочено работи за равнопоставеността на жените и мъжете в страната, като развива дейности в три основни направления „Общност“ чрез социалния формат „ТЯ в България“, „Развитие“ чрез програмата за личностно развитие „ТЯ съм АЗ“ и „Политики“ чрез своята застъпническа дейност. Фондацията е член на Националния съвет по равнопоставеността на жените и мъжете към Министерски съвет.

Настоящата публикация е част от проект „Изследване на нуждите и проблемите на жените в България“, който се изпълнява с финансова подкрепа от Фонд Активни граждани България, финансовата подкрепа е предоставена от Исландия, Лихтенщайн и Норвегия по линия на Финансовия механизъм на ЕИП (<https://www.activecitizensfund.bg/>).

Основната цел на проект „Изследване на нуждите и проблемите на жените в България“ е да се проведе качествено социологическо проучване, което да осветли проблемите и нуждите на жените от различни социални групи от всички 6 района за планиране в страната.

Автор: Маргарита Спасова
margarita.spasova@sheinbulgaria.org

Редактор: Марина Кисьова де Хеус
marina.kisyova@sheinbulgaria.org

Бележки

Данните в настоящият доклад са актуални към 29 ноември 2021.

1. <https://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/pdf/Beijing%20full%20report%20E.pdf>
2. Доклад на международната мисия за наблюдение на изборите за април 2021
3. Доклад на международната мисия за наблюдение на изборите за юли 2021
4. Анализ на данни от кандидатски листи публикувани от Централна изборителна комисия
5. <https://www.svobodnaevropa.bg/a/31510540.html>
6. Централна изборителна комисия – Кандидатски листи за президент и вицепрезидент
7. Анализ на данни от кандидатски листи публикувани от Централна изборителна комисия
8. <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2021>
9. UN Women – Facts and Figures: Women's Leadership and political participation
10. World Economic Forum - [Global Gender Gap Report 2021](#)
11. Национален статистически институт - [Население по статистически райони, възраст, местоживее и пол](#)
12. UN Women (2013). In brief: [Women's leadership and political participation](#)
13. [World Economic Forum \(WEF\) \(2017\). Global Gender Gap Report.](#)
14. [Amy C. Alexander & Farida Jalalzai \(2020\) Symbolic empowerment and female heads of states and government: a global, multilevel analysis, Politics, Groups, and Identities, 8:1, 24-43, DOI: 10.1080/21565503.2018.1441034](#)
15. World Economic Forum - [Global Gender Gap Report 2020](#)
16. Интернет страница на [Национален съвет по равнопоставеността на жените и мъжете](#)
17. Становище на фондация „Екатерина Каравелова“ относно Проект на Национален план за действие за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете за периода 2021-2022 г.
18. Republic of Bulgaria Parliamentary Elections 4 April 2021, ODIHR Limited Election Observation Mission [Final Report](#)
19. Пак там
20. Чл. 2 от Закон за равнопоставеност на жените и мъжете на интернет страницата на [Национален съвет по равнопоставеността на жените и мъжете](#)
21. Republic of Bulgaria Parliamentary Elections 11 July 2021, ODIHR Limited Election Observation Mission [Final Report](#).
22. Пампоров, А. (2019). *Клишета, омраза и мълчаливо участие в България през 2019: Жени, ромска интеграция и избори*. Българска платформа към Европейско женско лоби
23. Пак там
24. Republic of Bulgaria Parliamentary Elections 4 April 2021, ODIHR Limited Election Observation Mission [Final Report](#)
25. Енчева, С. (2021) [За разплод: Жените според предизборните програми през 2021 г.](#) Тоест
26. Еленкова. Р. (2019) *Какво пречи на жените активно да участват в политиката?* в [България през 2019: Жени, ромска интеграция и избори](#). Българска платформа към Европейско женско лоби
27. Пак там
28. Отворено общество (2021). [Обществени нагласи към равенството между мъжете и жените и насилието над жени](#).
29. [Concluding observations](#) on the 8th periodic report of Bulgaria : Committee on the Elimination of Discrimination against Women. 2020